

CHEMOTERAPIÍ

Vážená paní, Vážený pane,

Na základě Vašeho aktuálního zdravotního stavu Vám byla lékařem indikována CHEMOTERAPIE. Máte nezadatelné právo být před Vaším rozhodnutím o těchto postupech podrobně informován/a.

- **Co je to chemoterapie a co je jejím cílem:**

Chemoterapií se rozumí podávání léků s potvrzeným protinádorovým účinkem - **cytostatik**.

Cytostatika jsou tedy léky, které ničí nádorové buňky. Pro zvýšení účinnosti léčby se často kombinují dva, tři nebo i více léků.

V závislosti na druhu nádoru a jeho rozšíření v organismu můžeme od chemoterapie očekávat:

- vyléčení nemocného s úplným zničením nádoru,
- zmenšení velikosti nádoru,
- zabránění rozšíření nádoru v těle a zpomalení nádorového růstu,
- zmírnění obtíží způsobených nádorem.

- **Alternativa chemoterapie:**

Alternativou chemoterapie je sledování bez léčby (v případě pooperační chemoterapie) nebo paliativní a podpůrná léčba (v případě léčby metastatického onemocnění), výjimečně u hormonálně citlivých nádorů (karcinom prsu, karcinom prostaty) je možnou alternativou hormonální léčba. Nepodání chemoterapie vede ke snížení pravděpodobnosti vyléčení nebo zkrácení celkové doby přežití.

- **Jak se chovat před vlastním podáním chemoterapie:**

Jakoukoliv změnu svého zdravotního stavu oznámit lékaři ještě před zahájením vlastního podání cytostatik.

Vždy lékaře informovat o lécích, které aktuálně užíváte a konzultovat s ním nasazení jakýchkoliv léků nových.

- **Den před podáním chemoterapie zvýšit příjem tekutin na 2 - 3 litry, jíst lehce stravitelná jídla.**
- **V den aplikace chemoterapie si dejte lehkou snídani a napijte se.**

- **Jaký je postup při podávání chemoterapie:**

Léčba se opakuje v pravidelných intervalech, jejichž délku stanoví lékař a ve většině případů činí 2-4 týdny.

Jakým způsobem:

- formou injekcí nebo infuzí („kapaček“) do žíly,
- nitrosvalových nebo podkožních injekcí,
- formou běžných tablet užívaných ústy.

Zajištění přístupu do žíly:

- Většinou napichujeme žílu na předloktí ruky a zavádíme do ní tenkou, speciálně uzpůsobenou hadičku, tzv. periferní žilní kanylu (tzv. „katétr“ nebo také „flexilu“). Při krátkodobé aplikaci lze použít podání chemoterapie přímo do jehly.

- **Nežádoucí účinky protinádorových léků:**

Nežádoucí účinky protinádorových léků jsou jednou z nejčastějších obav, se kterou se nemocní dostávají na onkologická pracoviště. Níže uvedený výčet nežádoucích účinků Vás může zaskočit a vyděsit, proto je nutno zdůraznit, že:

- žádný nemocný nemá všechny nežádoucí účinky chemoterapie, někteří mají jen minimální nebo žádné potíže,
- závažnost nežádoucích účinků je velmi různá, případ od případu a závisí na druhu a dávce podané chemoterapie a na reakci Vašeho organismu,
- lékaři mají v současné době k dispozici mnoho nových, před několika lety zcela nedostupných léků, které brání vzniku nežádoucích účinků nebo snižují jejich intenzitu, je to takzvaná podpůrná terapie.
- podání chemoterapie předpokládá přiměřenou fyzickou kondici a dobrý celkový zdravotní stav. Proto jsou pacienti v průběhu léčby průběžně pečlivě sledováni a při zvyšujícím se riziku nežádoucích účinků je dávka léků upravována nebo je chemoterapie pozastavena zcela.

Nežádoucí účinky v místě aplikace chemoterapie a na žilní systém

- Při podávání chemoterapie žilní cestou může únik léku mimo žílu způsobit závažné poškození okolních tkání - jakoukoliv bolest, pálení nebo zduření v místě vpichu nebo jeho okolí okamžitě hláste, a to ihned po zjištění těchto příznaků!
- Zánět žíly, její poškození či pouhé podráždění může vzniknout, i když cytostatikum neunikne mimo žílu. Projeví se dráždivými pocity v průběhu žíly, bolestí, zarudnutím nebo místním zduřením na končetině. I tyto příznaky je třeba hlásit lékaři.
- Zhoubné onemocnění samo o sobě zvyšuje riziko tvorby krevních ucpávek (trombóz) v žilách a podání chemoterapie je ještě umocňuje. Projeví se otokem a bolestivostí postižené končetiny a proto každý, zvláště jednostranný nově vzniklý otok, je nutno ohlásit lékaři.

Nežádoucí účinky celkové

- Při vlastním podávání některých cytostatik může vzácně dojít k alergické reakci různého stupně projevující se kožní kopřivkou, otokem tkání, ztíženým dýcháním a poklesem krevního tlaku, v extrémním případě i ztrátou vědomí a šokovým stavem. Při vzniku těchto potíží ošetřující personál podání cytostatik přeruší a podá protialergické léky.
- Bezprostředně po podání chemoterapie se může dostavit horečnatá reakce, která odeznívá spontánně nebo po podání léků v průběhu většinou několika hodin až jednoho dne.
- Bezprostředně po chemoterapii nebo s určitým časovým odstupem se může dostavit výrazná únava, slabost, nevykonnost, bolesti hlavy, nesoustředěnost nebo nechť k fyzické nebo duševní námaze. Tyto potíže mohou mít různou intenzitu, mohou odeznít v průběhu několika dní nebo se projevovat po celou dobu léčby. Někdy nemocného únava provází i po delší dobu po ukončení léčby.

Nežádoucí účinky v oblasti krvetvorby

- Pokles počtu bílých krvinek nastává obvykle kolem 8-10 dne po podání léčby, ale i později. To má za důsledek snižování obranyschopnosti organismu a náchylnost k infekcím, které mohou mít rychlejší a dramatičtější průběh než u jedinců s normální imunitou. Pokud se proto v období poklesu bílých krvinek objeví teploty, je nutno urychleně kontaktovat ošetřujícího lékaře, který nemocného léčí antibiotiky, a to většinou za hospitalizace. Tento stav nazýváme Febrilní neutropenií. **V případě potřeby se buď preventivně, nebo léčebně aplikují růstové hormony - Neupogen nebo Neulasta.**
- Pokles počtu červených krvinek se projeví nevykonností, spavostí, slabostí, závratěmi až kolapsovými stavy. Informujte ošetřujícího lékaře o těchto příznacích. Červené krvinky lze doplnit krevními převody, léčbou železem a za určitých podmínek také lékem erythropoetinem (jedná se o hormon, který podporuje tvorbu vlastních červených krvinek).
- Nedostatek krevních destiček se může projevit krvácením z nosu, do moči (zakalená nebo narůžovělá moč), do stolice (černá nebo krvavě červená stolice), kůže, očních spojivek apod. O tomto příznaku je vždy nutno co nejdříve informovat ošetřujícího lékaře.
- Odmítání krevních převodů a převodů krevních derivátů z důvodů náboženského přesvědčení nebo jiných, může vést v kritické situaci k ohrožení života pacienta a při opakovaných těžkých poklesech počtu červených krvinek a krevních destiček může být příčinou toho, že lékaři nebudou moci další cyklus chemoterapie pacientovi podat.

Nežádoucí účinky v oblasti zažívacího ústrojí

- Nevolnost a zvracení: i když téměř všechna cytostatika způsobují nevolnost a mnohá i zvracení, použití nových typů léků podávaných při chemoterapii má za důsledek, že těmito potížemi trpí jen menší část pacientů. Pokud se ale nevolnost nebo zvracení objeví, je velmi důležitá spolupráce pacienta s lékařem. Ten může úpravou dávek či změnou léků tyto nepříjemné vedlejší účinky zmírnit nebo odstranit. Zcela výjimečně je zvracení tak intenzivní, že může být nezbytná hospitalizace a nitrožilní léčba s doplněním tekutin a dalších potřebných látek.
- Zánět sliznic dutiny ústní, hltanu a jícnu a porucha tvorby slin: projeví se suchostí a pálením v ústech, bolestí a obtížemi při polykání, bolestí na hrudi a ve výjimečných případech až nemožností přijímat potravu a tekutiny ústy. Většinu těchto potíží lze ovlivnit výplachy a ošetřováním dutiny ústní.
- Postižení sliznice tenkého a tlustého střeva: projevuje se většinou průjmami, bolestmi břicha a ztrátou tekutin. Většinou jej lze zvládnout úpravou diety a podáním léků, při intenzivních průjmech je nutná hospitalizace s doplněním tekutin a výživy nitrožilně.
- Zácpa: některá cytostatika vedou k postižení nervových zakončení ve střevě, mající za důsledek zácpu. Tu lze zvládnout po úpravě diety a léky, které Vám předepíše ošetřující lékař.
- Jaterní funkce: většina cytostatik způsobuje zvýšení tak zvaných jaterních testů, které při laboratorním vyšetření signalizují poškození jaterní buňky. V naprosté většině případů však nemá toto zvýšení závažnější důsledky a po ukončení chemoterapie se hodnoty vrací k normě. Zcela výjimečně dojde v průběhu chemoterapie k poškození jater takového stupně, že si vynutí přerušení léčby.

- **Zuby:** u pacientů léčených chemoterapií bývají častější záněty v oblasti zubů, dásní, může dojít i k větší tvorbě zubního kazu. Toto vše vyžaduje pečlivé ošetřování dutiny ústní a pravidelnou ústní hygienu, v případě potíží i vyšetření u stomatologa.

Nežádoucí účinky na vlasy, kůži a nehty

- **Vypadávání nebo ztráta vlasů:** v závislosti na typu léčby ke ztrátě vlasů může dojít, vždy se však jedná o ztrátu dočasnou, krátce po skončení léčby vlasy dorůstají v původní nebo ještě lepší kvalitě. Pokud si to budete přát, lékař Vám vystaví recept na paruku, kterou si pak ze široké nabídky sami vyberete.
- **Postižení kůže:** může dojít k zarudnutí kůže, jejímu vysychání, svědění nebo výsevům vyrážek různého typu, výsevům akné a zvýšené pigmentaci kůže, zcela výjimečně se vyskytuje výraznější poškození kůže a nehtů rukou a nohou, tak zvaný „hand-foot“ syndrom.

Nežádoucí účinky na nervové ústrojí

- Některá cytostatika poškozují nervová zakončení v kůži, svalech a jiných orgánech. Důsledkem jsou nejčastěji nepříjemné pálivé pocity, brnění nebo i bolest v konečcích prstů a chodidlech, snížení schopnosti vnímat dotyk, různě intenzivní slabost nebo nešikovnost rukou a nohou, závratě, ztráty rovnováhy, zhoršení koordinace pohybů, zhoršení sluchu, nesnášenlivost chladu, třes, bušení srdce, zácpa. Většina z těchto potíží s odstupem času odezní, výjimečně jsou natolik závažné, že vyžadují speciální léčbu.

Nežádoucí účinky na ledviny a močové ústrojí

- Některá cytostatika poškozují ledviny a snižují jejich schopnost odstraňovat z těla zplodiny výměny látkové. Toto poškození bývá většinou dočasné, ale snížená funkce ledvin se někdy neupraví zcela a určitý stupeň poruchy přetrvává pak dlouhodobě nebo i po celý život.
- U některých druhů chemoterapie se může objevit pálení a řezání při močení, častější nucení na močení, přítomnosti krve v moči.
- **Pokaždé chemoterapii je důležité dodržovat pitný režim, to znamená vypít 2-3 litry tekutin za den.**
- **Po některých chemoterapiích je nutno sledovat přesně příjem a výdej tekutin, s touto individualitou budete předem seznámeni ošetřujícím lékařem.**

Nežádoucí účinky na pohlavní ústrojí a sexuální funkce u mužů

- Chemoterapie může snižovat počet spermií a poškozovat jejich funkci. Tyto změny mohou být příčinou dočasné nebo i trvalé neplodnosti. Neplodnost znemožňuje stát se otcem dítěte, ale neomezuje schopnost sexuálního styku.
- Protože neplodnost může být trvalá, je nutné tento problém prodiskutovat s lékařem ještě před započítím léčby. Pokud si přejete, může lékař zajistit uložení Vašeho semene do banky spermií, kde je zmrazené uloženo neomezeně dlouho pro případné použití v budoucnosti.
- Při chemoterapii by nemělo dojít k početí, protože spermie mohou mít taková poškození, která způsobí vývojovou vadu dítěte. Po ukončení chemoterapie Vám lékař poradí, za jak dlouho je možné přestat používat prostředky proti početí z výše uvedeného závažného důvodu.

Nežádoucí účinky na pohlavní ústrojí a sexuální funkce u žen

- Chemoterapie může poškozovat vaječníky a jejich hormonální funkci. Důsledkem toho mohou být nepravidelnosti v menstruačním cyklu nebo jeho úplné zastavení.
- Poškození vaječnicku může být příčinou dočasné nebo trvalé neplodnosti (neschopnosti otěhotnět).
- Otěhotnění ženy v průběhu chemoterapie je zcela nevhodné pro vysokou pravděpodobnost poškození dítěte cytostatiky. Z tohoto důvodu musí ženy v reprodukčním období používat v průběhu chemoterapie prostředky k zabránění početí. Po ukončení chemoterapie Vám lékař poradí, pokud byste si to přála, za jak dlouho je možné otěhotnět, aby se maximálně snížila pravděpodobnost vývojové vady u Vašeho dítěte.
- Hormonální účinky chemoterapie mohou způsobit obtíže, které se podobají potížím v přechodu - návaly do hlavy, svědění, pálení a suchost sliznic v pochvě. Tyto potíže mohou zhoršovat kvalitu pohlavního styku.

Nežádoucí účinky na srdce, oběh a plíce

- Některá cytostatika mohou ovlivnit funkci srdce a způsobit poruchy srdečního rytmu, poruchy prokrvení srdce v krajním případě i infarkt myokardu. Jiné druhy cytostatik mohou vést k postupnému oslabení funkce srdečního svalu a v důsledku toho ke snížení fyzické výkonnosti a vzniku námahové dušnosti.
- Chemoterapie vzácně může vyvolat akutní otok plicní tkáně vyžadující intenzivní okamžitou léčbu. S odstupem času několika týdnů nebo i měsíců se může u některých cytostatických režimů rozvinout zánět plicní tkáně projevující se narůstající dušností (obtížné dýchání). Dušnost může mít ale příčinu i v tak zvané embolii plicní, vznikající na základě ucpání plicních cév krevními sraženinami uvolněnými ze žilního systému v důsledku poruchy krevní srážlivosti. Proto je třeba náhle vzniklé dechové potíže okamžitě konzultovat s lékařem.

Závěr k nežádoucím účinkům

- Jak již bylo řečeno na počátku této kapitoly - žádný nemocný nemá všechny nežádoucí účinky chemoterapie, někteří mají jen minimální nebo žádné potíže. Váš lékař Vás poučí o tom, které ze široké škály výše uvedených potíží jsou nejpravděpodobnější u léčby plánované ve Vašem případě.

Jak se chovat v období po chemoterapii a mezi jejími jednotlivými cykly:

- Vyhýbat se místům, kde ve zvýšené míře hrozí přenos infekčních chorob (místa s větším nakupením osob - MHD, supermarkety atd.).
- Veškeré změny svého zdravotního stavu hlásit ošetřujícímu lékaři.
- Pravidelně docházet na plánované kontroly k lékaři.
- Dodržovat přiměřená dietní opatření - o dietě se poraďte se svým ošetřujícím lékařem.
- **Neopalovat se během léčby.**
- **Po chemoterapii se nedoporučuje řízení motorových vozidel.**
- V době léčby chemoterapií byste bez porady s Vaším lékařem neměli podstupovat žádné očkování.

--	--

Prohlašuji, že mi byl náležitě objasněn důvod, předpokládaný prospěch, způsob provedení, následky i možná rizika a komplikace plánované léčby. Dále mi byly vysvětleny možné alternativy včetně jejich komplikací a zdravotní důsledky vyplývající z nepodstoupení plánované léčby. Měl/a jsem možnost zeptat se lékaře na všechno, co mě ve vztahu k plánované léčbě zajímá a obdržel/a jsem vysvětlení, kterému jsem porozuměl/a. S provedením výše uvedené léčby souhlasím.

Bylo mi podáno vysvětlení, že v případě výskytu neočekávaných komplikací vyžadujících neodkladné provedení dalších výkonů nutných k záchraně mého života nebo zdraví, budou tyto výkony provedeny.

Identifikační údaje pacienta:

V Krnově dne:

Jméno:	Rodné číslo:	Podpis:
		

Identifikační údaje zákonného zástupce, opatrovníka:

Jméno:	Rodné číslo:	Podpis:

Odmítnutí léčby chemoterapií:

Prohlašuji, že mi byl vysvětlen můj zdravotní stav, charakter mého onemocnění, účel a povaha plánované léčby, její alternativy. Jakož i možné důsledky a rizika této léčby. Těmto informacím jsem porozuměl/a. Měl/a jsem možnost klást doplňující otázky, lékařem mi byly zodpovězeny. Poučení považuji za dostatečné a na základě své svobodné vůle, i přes poskytnuté informace a vysvětlení nesouhlasím s navrhovanou léčbou. Nebo si přeji ukončení léčby.

Toto své rozhodnutí činím poté, co jsem byl/a upozorněna na možné důsledky, které jsou s odmítnutím léčby spojeny.

--	--

Identifikační údaje pacienta:

Jméno:	Rodné číslo:	Podpis:
		

Identifikační údaje zákonného zástupce, opatrovníka:

Jméno:	Rodné číslo:	Podpis: